

Kutatás készült a komolyzenészek alkoholhoz fűződő viszonyáról

A kutatás¹ egy olyan kérdéskört vizsgált, ami közvetlenül vagy közvetve mindenkit érint. Minden foglalkozási csoportban jelen van az alkoholprobléma, ennek ellenére még ma is keveset tudunk és keveset beszélünk róla, s különösen nincsenek szakmaspecifikus válaszaink a problémára.

A kutatás azzal a céllal készült, hogy megismerjük a magyarországi, aktívan fellépő komolyzenészek alkoholhoz fűződő viszonyát, a zenész társadalom e vonatkozásában jelentkező sajátosságait, kockázatait. Közvetett célunk pedig az volt, hogy a feltárt információk révén hozzájáruljunk ahhoz, hogy a zenésztársadalom önismerete e téren növekedjen, ezáltal megteremtve a lehetőséget különféle szakmaspecifikus segítői módok megtalálásához.

A 2024. decembere és 2025. februárja között zajló adatgyűjtés során 22 magyarországi szimfonikus zenekar 1095 zenekari tagját kerestük meg, ebből 16 zenekar 283 zenésze vett részt a kutatásban. Az adatfelvétel nem reprezentálja a magyarországi aktív komolyzenészeket, így a kapott adatok csak a kutatásban résztvevőkre vonatkoznak, ugyanakkor a következőben röviden összefoglalt eredmények is jelzik, hogy a kutatás fontos lépést jelent a probléma megismerésében, abban, hogy lássuk, olyan jelenséggel állunk szemben, amivel érdemes részletesebben is foglalkozni.

Az adatfelvétel online önkitöltős kérdőívek alkalmazásával történt. A kérdőív az alkoholfogyasztási szokásokkal (gyakoriság, elfogyasztott mennyiség, problémás alkoholfogyasztásra utaló tünetek) kapcsolatos kérdések vizsgálata mellett kiterjedt az alkoholfogyasztás motivációinak megismerésére, illetve a fogyasztással összefüggő – szociodemográfiai, pszichológiai és munkával/munkahellyel kapcsolatos – tényezőkre is. Az alkoholfogyasztási szokások megismerésére alkalmazott kérdések megegyeztek a magyarországi felnőtt népesség reprezentatív mintáján rendszeresen készülő vizsgálatok² kérdéseivel, így lehetőségünk van arra, hogy a zenészek körében kapott adatokat a magyar társadalom ivási szokásainak kontextusában értelmezzük. Kihasnálva ezt a lehetőséget, jelen összefoglalóban elsősorban a kutatásban résztvevő komolyzenészek (továbbiakban zenészek³) alkoholfogyasztási szokásaiban – az általános népességhez képest – mutatkozó sajátosságokra fókuszálunk, de emellett röviden kitérünk a motivációkkal, illetve a kockázati és megóvó tényezőkkel kapcsolatos eredményekre is.

A kutatásban résztvevő zenészek főbb demográfiai és munkával kapcsolatos jellemzői

A résztvevők átlagéletkora 43,7 év volt, a legfiatalabb válaszoló 22 éves, a legidősebb 68 éves. A nemek aránya a mintában kiegyenlített, 126 férfi (45%) és 136 nő (48%) töltötte ki a kérdőívet (21 résztvevő nemét nem ismerjük).

Mivel egy foglalkozási csoport alkoholhoz való viszonyával foglalkozunk, így különösen is érdekesek a kutatásban résztvevők munkával kapcsolatos jellemzői. A résztvevők döntő többsége (81%) egy zenekarban játszik, kettőnél több zenekar felé való elköteleződés kevesebb mint 5%-uk esetében fordul elő. A résztvevőknek havonta átlagosan 7 fellépése van, egynegyedük havonta mindössze 2-3-szor, a legtöbben 4 alkalommal lépnek fel, ugyanakkor van, aki 40-szer is színpadra áll. Több mint egyharmaduk (36%) a főzenekarában⁴ betölt valamilyen vezető szerepet (szólamvezető/szólóhangszeres vagy első pozíció). A kutatásban résztvevő zenészek közel kétharmada (63%) a zenekari munka mellett más – többnyire zenetanítást, vagy egyéb zenéhez kapcsolódó – munkát is végez. Legalább minden második résztvevő úgy nyilatkozott, hogy nincsenek elegenden a szólamban ahhoz, hogy kihagyhasson egy-egy koncertet (50%) és/vagy folyamatosan be vannak osztva (58%). Kétötödük (40%) úgy érzi, a zenekari játék nem biztosít elegendő jövedelmet a megélhetéshez. A kutatás során megvizsgáltuk a zenekar érzelmi klímájával kapcsolatos percepciókat is. Ennek alapján azt mondhatjuk, hogy a résztvevők körében inkább a zenekari klíma pozitív percepciója jellemző.

1. A kutatást Dénes-Worowski Marcell (Danubia Zenekar) felkérésére az ELTE Pedagógia és Pszichológia Kar kutatói készítették. A kutatást az ELTE PPK etikai bizottsága engedélyezte (engedélyszám: 2024/636)

2. Paksi B., Péterfi A., Pillók P., Demetrovics Zs., Eisinger A., Felvinczi K. (2024). Drogfogyasztás a magyarországi felnőtt népesség körében – a 2023. évi „Országos Lakossági Adatfelvétel az Addiktológiai Problémákról” (OLAAP 2023) első eredményei. Magyar Addiktológiai Társaság XIV. Országos Kongresszusa. november 14-16. <https://youtu.be/Lqhuzlqxtvo>

3. A megfogalmazás görögülénysége okán az összefoglalóban a kutatásban résztvevő, aktív komolyzenészek megnevezés helyett általában a „zenészek” megjelölést alkalmazzuk, azonban mivel a kutatás nem reprezentatív mintán készült, így a megállapításaink csak a kutatásban résztvevő, aktív komolyzenészekre érvényesek.

4. Amennyiben valaki több zenekarban is játszik, akkor azt tekintettük a főzenekarának, amelyik zenekarnak a felkérésére részt vett a kutatásban.

A kutatásban résztvevő zenészek alkoholfogyasztásának sajátosságai

A kutatásban résztvevő komolyzenészek szinte mindegyike (95%-a) fogyasztott alkoholt a kutatást megelőző évben. Ez az érték mintegy másfélszerese a magyarországi 18-64 éves lakosság körében jellemző, kevesebb mint kétharmados (63%-os) aránynak. A kutatás adatai alapján tehát azt mondhatjuk, hogy a zenészek jelentősen nagyobb arányban érintettek az alkoholfogyasztásban, mint a felnőtt népesség általában.

Az elmúlt évben alkoholt fogyasztott az általános népességből



Az elmúlt évben alkoholt fogyasztott a zenészek körében



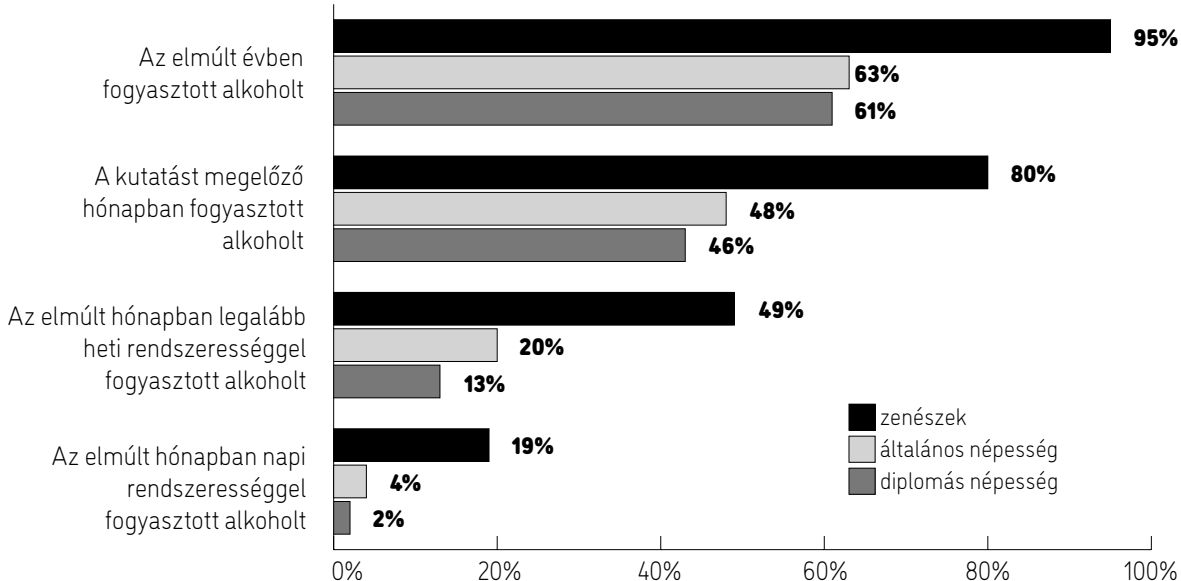
A zenészek fokozott érintettsége még inkább megmutatik, ha az alkoholfogyasztást rövidebb időszakokra vonatkozóan vizsgáljuk. A kutatást megelőző hónapban alkoholt fogyasztók aránya a zenészek körében 1,7-szerese a magyar társadalomban jellemző aránynak, a heti rendszerességgel történő ivás tekintetében 2,5-szörös, a napi rendszerességgel való alkoholfogyasztás vonatkozásában pedig több mint négyszeres arányokat kaptunk. A kutat-

tásban résztvevő zenészek fele (49%) heti rendszerességgel, közel minden ötödik (19%) pedig napi rendszerességgel fogyasztott alkoholt. Amennyiben ezeket az adatokat a népességnek a zenészekhez leginkább hasonló képzettségi szegmensében, a diplomások körében mért adatokkal vetjük össze, az alkoholfogyasztás rendszeressége tekintetében még markánsabban kirajzolódik a zenészek fokozott – a heti rendszerességű ivás esetében közel 4-szeres, a napi fogyasztás vonatkozásában pedig mintegy 10-szeres – érintettsége. (1. grafikon)

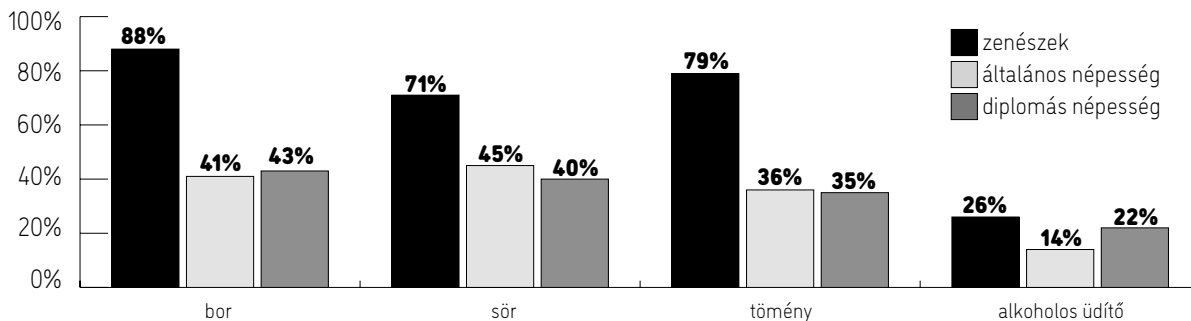
A különböző italfajtákból (bor, sör, égetett szeszek, alkoholos üdítők) az elmúlt évben egy átlagos alkalommal elfogyasztott ital mennyisége a zenészek esetében hasonló a magyarországi felnőtt népességben szokásosan elfogyasztott mennyiségekhez. 100%-os tiszta szeszre átszámítva a zenészek is legnagyobb mennyiségben sör formájában fogyasztanak alkoholt (kb. 40 ml/alkalom), ennek kétharmadát isszák borból, illetve töményből (30 ml körüli értékekkel), alkoholos üdítőként pedig kb. fele annyi (kb. 20 ml) alkoholt fogyasztanak el egy alkalommal, mint sörből. Ugyanakkor a zenészek körében szinte minden italfajtát körülbelül kétszer annyian fogyasztottak a kutatást megelőző évben, mint a magyarországi általános népesség, illetve a diplomások körében, ez alól mindössze az alkoholos üdítők fogyasztása képez kivételt, ahol a zenészek érintettsége a diplomás népességhez közel álló. (2. grafikon)

A nagyobb érintettség és az intenzívebb gyakoriságú fogyasztási szokások leképeződnek a problémás alkoholfogyasztásra⁵ utaló tünetek előfordulásában is: a kutatásban résztvevő zenészek 17%-a esetében jelentek meg a problémás alkoholfogyasztásra utaló tünetek. Ez az arány mintegy 2,5-szöröse az általános népességben jellemző 7%-os, és közel 6-szorosa a diplomások körében általában kapott 3%-os aránynak.

1. GRAFIKON Az alkoholfogyasztás főbb mutatói a zenészek valamint a magyarországi általános népesség illetve a diplomás népesség körében (%)



2. GRAFIKON Az elmúlt évben különböző italfajtákat fogyasztók aránya zenészek, valamint az általános és diplomás népesség körében (%)



Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy a kutatásban elért komolyzenészek ugyan egy átlagos alkalommal hasonló mennyiségű alkoholt fogyasztanak, mint általában a hazai felnőtt népesség, de az alkoholfogyasztásban való nagyobb érintettségük, s különösen is az ivásuk nagyobb rendszeressége miatt a hazai felnőtt lakossághoz képest jelentősen kockázatosabb ivási magatartással jellemezhetők.

A zenészek alkoholfogyasztásának háttérében álló motivációk

A kutatás adatai szerint a vizsgálatban résztvevő zenészek alkoholfogyasztásának háttérében – általában az ivási magatartás, illetve a heti rendszerességű, valamint a kockázatos alkoholfogyasztás esetében egyaránt – ún. „szociális” és „fokozásos” motivációk dominálnak. Ezt azt jelenti, hogy a kutatásban elért zenészek főként azért isznak, mert az alkohol élvezetesebbé teszi, feldobja a társasági összejöveteleket, valamint kellemes érzést okoz, s kevésbé vannak jelen a háttérben a negatív érzések csökkentésére irányuló „megküzdéses” motivációk vagy a „konformitás”, azaz a társaknak való megfelelés vágya.

A zenészek alkoholfogyasztásának kockázati és megóvó tényezői

A kutatás során azt is megvizsgáltuk, hogy milyen szociodemográfiai, pszichológiai, illetve munkával kapcsolatos jellemzőkkel magyarázható a zenészek körében a problémás alkoholfogyasztás megjelenése. Ennek érdekében 16 szociodemográfiai és pszichológiai, valamint 15 munkával kapcsolatos jellemző alapján többdimenziós becslést⁶ végeztünk. Az eredmények azt jelzik, hogy a nők, a fiatalabb életkorúak, a több 18 év alatti gyermeket nevelők körében, illetve az egészségi állapottal való nagyobb mértékű elégedettség, továbbá a délelőtti próbák jellemzőbb előfordulása esetén alacsonyabb a problémás alkoholfogyasztás jelenlétének kockázata, mint a férfiak, az idősebbek, a kevesebb kiskorút nevelők, az egészségi állapotukkal kevésbé elégedettek, illetve a délelőtti próbák kisebb arányú előfordulása esetében. Ugyanakkor az érzelmi állapotokra, gondolatokra és szükségletekre vonatkozó reflektív képességek hiánya, vagyis a saját és mások céljainak, vágyainak, igényeinek felismerési és különválasztási nehézsége, illetve a depresszió és/vagy szorongás és/vagy stressz intenzívebb jelenléte, valamint a zenekarban valamilyen vezető szerep (szólámvezető/szólóhangszeres/első pozíció) betöltése, vagy a zenekari munka mellett más zenészi munkák (kivéve tanítás) elvállalása esetén jelentősen magasabb a problémás alkoholfogyasztás előfordulásának kockázata.⁷ Az itt felsorolt jellemzők alapján a problémás alkoholfogyasztás kockázatának megjelenése, illetve meg nem jelenése 93%-os biztonsággal bejósolható.

A kutatás eredményei – bár nem általánosíthatók a magyarországi aktív komolyzenészekre – mindenképp jelzésértékűek abban a tekintetben, hogy érdemes odafigyelni a zenészek ezen csoportjának alkoholfogyasztási szokásaira, az ezzel kapcsolatos problémákra, s támpontokat ad ahhoz is, hogy milyen egyéni vagy munkához köthető jellemzők lehetnek a problémák háttérében.

A kutatás eredményei – bár nem általánosíthatók a magyarországi aktív komolyzenészekre – mindenképp jelzésértékűek abban a tekintetben, hogy érdemes odafigyelni a zenészek ezen csoportjának alkoholfogyasztási szokásaira, az ezzel kapcsolatos problémákra, s támpontokat ad ahhoz is, hogy milyen egyéni vagy munkához köthető jellemzők lehetnek a problémák háttérében.

A cikk szerzői: Paksi Borbála, Kapitány-Fövény Máté, Eisinger Andrea, Czako Andrea és Demetrovics Zsolt

5. A problémás alkoholfogyasztást az Egészségügyi Világszervezet (WHO) által kifejlesztett, a világon széles körben alkalmazott mérőeszközzel, az ún. AUDIT kérdőív (Alcohol Use Disorders Identification Test) segítségével mértük. A kérdőív a fogyasztás gyakorisága, mennyisége és az alkoholfogyasztáshoz kapcsolódó viselkedési problémák előfordulása alapján segít azonosítani a kockázatos alkoholfogyasztást. <https://auditscreen.org/>

6. A bináris logisztikus regressziós modellbe bevont változók: Nem; Életkor; Van-e együtt élő kapcsolata?; Háztartás létszáma; 18 év alatti gyermekek száma; Háztartás szubjektív jövedelmi helyzete; Háztartás relatív anyagi helyzete; Családban előforduló devianciák száma; Mennyire elégedett az anyagi körülményeivel?; Mennyire elégedett a családi kapcsolataival?; Mennyire elégedett a párkapcsolatával?; Mennyire elégedett egyéb társas kapcsolataival?; Mennyire elégedett az egészségi állapotával?; Érzelmi állapotokra, gondolatokra és szükségletekre vonatkozó reflektív képességek; Depresszió, szorongás, stressz; Hány zenekarban játszik?; A fő zenekarában betölt-e valamilyen vezető szerepet?; Hány fellépése van egy hónapban?; Végez más jövedelemszerző tevékenységet: tanítás; más zenészi munka; Elegen vannak-e a szőlamban?; Folyamatosan be van-e osztva?; Többnyire délelőtt vannak-e a próbák?; Többnyire délután/este vannak-e a próbák?; Féli-e az állását?; A zenekari játék elegendő keresetet biztosít-e?; A zenekar általános légkörével kapcsolatos percepció; Negatív zenekari klímával kapcsolatos percepció; Pozitív zenekari klímával kapcsolatos percepció; Mennyire elégedett a munkájával?

7. Az anyagi helyzet különböző mutatói, a családi deviáns minták, a kérdezett családi állapota, a háztartás mérete, a különböző társas kapcsolatokkal, ill. az anyagi körülményekkel való elégedettség, illetve az, hogy hány zenekarban játszik, hány fellépése van egy hónapban, hogy a zenélés mellett tanít-e, illetve a munka és a munkahely különböző jellemzői (kivéve a délelőtti próbákat) viszont nem kaptak szerepet a problémás alkoholfogyasztás becslésében.